અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાત વડી અદાલતમાં

સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપ્લિકેશન (ડાયરેક્શન) નં. ૪૭૬૮/૨૦૧૪

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે.બી. પારડીવાળા

==

૧ શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને આ ચુકાદો જોવા માટે મંજૂરી આપી શકાય? હા

૨ રિપોર્ટરને મોકલવું કે નહિ? હા

૩ શું ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની અંતિમ નકલ જોવા ઈચ્છા છે ?

૪ શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈ આદેશ સંબંધે કાયદાનો કોઈ મહત્ત્વનો પ્રશ્ન સંકળાયેલો છે? ના

૫ શું તે સિવિલ જજને પરિપત્રિત કરવાનું છે ? ના

==

રમણભાઈ આશાભાઈ મકવાણા....અરજદાર(ઓ)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને ૨૩....સામાવાળા(ઓ)

==

ઉપસ્થિતિ:

સુશ્રી શિલ્પા આર. શાહ, અરજદાર(ઓ) નં. ૧ તરફથી વકીલ

જી એચ વિર્ક, સામાવાળા(ઓ) નં. ૨૪ તરફથી વકીલ

શ્રી એ.એન. શાહ, સામાવાળા(ઓ) નં. ૧ તરફથી એ.પી.પી.

==

કોરમ: **માનનીય શ્રી ન્યાયાધીશ જે.બી. પારડીવાળા**

તારીખ : ૦૬ /૦૧/૨૦૧૫

સી.એ.વી. જજમેન્ટ

૧. ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળની આ રિટ અરજી દ્વારા, અરજદારે, જે લીમ્બાસી પોલીસ સ્ટેશન, જિલ્લો સુરેન્દ્રનગર ખાતે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમો ૧૪૩, ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૩૨૩, ૩૨૭ અને ૪૫૨ તેમજ અત્યાચાર નિવારણ અધિનિયમની કલમ ૩(૧)(૧૦) હેઠળ દંડનીય ગુના બાબતે નોંધાયેલ સી.આર. નં. ૧-૩૨/૨૦૧૪ના મૂળ પ્રથમ માહિતીદાતા છે, નીચેની રાહતો માગી છે:-

> "(એ) માનનીય અદાલત ન્યાયના હિતમાં આ અરજિ સ્વીકારવા તથા એફ.આઈ.આર.ના રેકોર્ડ અને કાર્યવાહી તેમજ તપાસના કાગળો, જો કોઈ હોય, મંગાવવા કૃપા કરે અને વધુમાં ન્યાયના હિતમાં તપાસ એજન્સીને આદેશની તારીખથી ૧ અઠવાડિયાની અવધિની અંદર આ માનનીય અદાલત સમક્ષ અહેવાલ રજૂ કરવાની દિશા આપવા કૃપા કરે;
>
> (બી) માનનીય અદાલત સામાવાળા ક્રમાંક ૬ થી ૨૩ ની જામીન તાત્કાલિક રદ કરવા કૃપા કરે અને વધુમાં તપાસ એજન્સીને યોગ્ય તપાસ બાદ અરજદારના સત્ય વર્ણન મુજબ એફ.આઈ.આર. નોંધવા આદેશ આપવા કૃપા કરે;
>
> (સી) માનનીય અદાલત કૃપા કરીને તપાસ એજન્સીને એફ.આઈ.આર. તથા સાક્ષીઓના નિવેદનમાં જેમના નામ દર્શાવવામાં આવ્યા છે એવા ફરાર આરોપીઓને આરોપી તરીકે સમાવી લેવા માટે નિર્દેશ કરવા પ્રસન્ન થાય;
>
> (ડી) માનનીય અદાલત સામાવાળા નં.૨ ને સમગ્ર તપાસ નિષ્પક્ષપણે અને સ્વતંત્ર રીતે હાથ ધરવા નિર્દેશ આપવા કૃપા કરે

તથા વધુમાં સામાવાળા નં.૨ ને અરજદાર અને તેના સમુદાયને આપવામાં આવેલ રક્ષણ ચાલુ રાખવા નિર્દેશ આપવા કૃપા કરે;

(ઈ) આ માનનીય અદાલત ન્યાયના હિતમાં, આ માનનીય અદાલતને યોગ્ય અને સમચિત લાગે તેવી અન્ય અને વધુ રાહત*(ઓ)* મંજૂર કરવા કૃપા કરે."

૨. અરજદારનો મામલો નીચે મુજબ સંક્ષેપમાં રજૂ કરી શકાય છે:

(એ) માલાવદ ગામના વણકરવાસ તરીકે ઓળખાતા વિસ્તારમાં રહેતા લોકો પીવા યોગ્ય પીવાના પાણીની પુરવઠાની સમસ્યાથી કંટાળી ગયા હતા. વણકરવાસના મોટા ભાગના લોકો અનુસૂચિત જાતિના સભ્યો છે. પીવાના પાણીની સમસ્યા ઉકેલવા માટે ગ્રામ પંચાયત સમક્ષ અનેક રજૂઆતો કરવામાં આવી હતી, પરંતુ સંબંધિત સત્તાવાળાઓએ તેની કોઈ કાળજી લીધી નહોતી. તા. ૨૮ ઑક્ટોબર, ૨૦૧૪ના રોજ મોડી સાંજે આશરે ૮ વાગ્યે, તે વિસ્તારની મહિલાઓ પીવાના પાણીના પુરવઠાની સમસ્યા અંગે ચર્ચા કરવા સરપંચ ઉષાબેન વી. પરમારના ઘરે ગઈ હતી. પરંતુ ગામલોકોની સમસ્યા સાંભળવા બદલે, સરપંચ, તેમના પતિ વિજયભાઈ સુરસનભાઈ પરમાર તથા અન્ય લોકો ગુસ્સે થઈ ગયા અને વણકરવાસમાં રહેતા લોકો સાથે ખરાબ વર્તન કર્યું. ત્યારબાદ, ગામલોકોએ ઉપસરપંચ ગણીભાઈ સાથે વાત કરવાનો નિર્ણય કર્યો અને તેમણે ગામલોકોને જાણ કરી કે પાઇપલાઇન તૂટી ગઈ હતી અને તે બાબતે તેમણે ફરિયાદ પણ નોંધાવી હતી. તા. ૩૦ ઑક્ટોબર, ૨૦૧૪ના રોજ રાત્રે આશરે ૯ વાગ્યે, સરપંચના પતિ વિજયભાઈ તથા એફ.આઈ.આર.માં નામજદ

અન્ય વ્યક્તિઓ લાકડી, હોકી, દાતરડી વગેરે જેવા હથિયારો લઈને વણકરવાસ ખાતે આવ્યા અને વિસ્તારમાં રહેતા લોકોને ગાળો બોલવાનું શરૂ કર્યું. તેઓએ ત્યાં રહેતા લોકોના સમાજને લગતા અપમાનજનક શબ્દો ઉચ્ચાર્યા અને પથ્થરમારો શરૂ કર્યો. તેમને દાદાગીરીભર્યું વર્તન બંધ કરવા સમજાવવાના ઘણા પ્રયત્નો કરવામાં આવ્યા હોવા છતાં, તેમણે સાંભળવાનું ઇનકાર કર્યું અને અનેક મહિલાઓ પર લાકડીઓ અને હોકી વડે હુમલો કર્યો. તરત બાદ, આરોપીઓએ મકાનોને પણ નુકસાન પહોંચાડ્યું. કૂવાના પાણીમાં ઈરાદાપૂર્વક કાચું તેલ રેડીને તેને પ્રદૂષિત કરવામાં આવ્યું. વિષ્ણુભાઈ તથા અન્ય લોકોના ખેતીના ખેતરોમાં પણ આગ લગાડવામાં આવી, જેના કારણે ઉભેલો ડાંગરનો પાક નષ્ટ થયો.

૩. નોંધ પર રહેલી સામગ્રી પરથી એવું જણાય છે કે ખેડા, નડિયાદના પોલીસ ઉપઅધીક્ષક (એસસી/એસટી સેલ) એ પોલીસ સ્ટેશનમાં નોંધાયેલા ગુનાની તપાસ પોતાના હસ્તે લીધી હતી. એવું જણાય છે કે સમયની દૃષ્ટિએ પ્રારંભિક તબક્કે કોઈ કાર્યવાહી કરવામાં આવી નહોતી. વાસ્તવમાં, ગામમાં અશાંતિ સર્જવા માટે જવાબદાર તમામ વ્યક્તિઓને ૨મી નવેમ્બર, ૨૦૧૪ના રોજ સવારે ધરપકડ કરવામાં આવી હતી.

૪. એવું પણ પ્રગટ થાય છે કે અરજદારે ફરિયાદ કરી હતી કે જે કલમો લાગુ કરવામાં આવી હતી તે યોગ્ય કલમો નહોતી અને તેણે ભારતીય દંડ સંહિતાની

કલમો ૩૯૫, ૧૨૦બી, ૨૬૮ અને ૨૭૭ તથા અત્યાચાર અધિનિયમની કલમ ૩(૧)(૧૩) ઉમેરવા વિનંતી કરી હતી.

૫. એવું પણ જણાય છે કે ડી.વાય.એસ.પી.એ થોડા વ્યક્તિઓની ધરપકડ કરી હતી, અને જ્યારે તેઓને હાજર કરવા માટે નડિયાદ અદાલતમાં લઈ જવાઈ રહ્યા હતા, ત્યારે માતરના સ્થાનિક એમ.એલ.એ., અર્થાત્, શ્રી કેશરીસિંહ સોલંકીએ પોલીસ વાનને અટકાવી હતી અને ડી.વાય.એસ.પી. સાથે બોલાચાલી કરી હતી. એમ.એલ.એ.એ આગ્રહ કર્યો હતો કે જેમની ધરપકડ કરવામાં આવી હતી અને જેમને નડિયાદ અદાલતમાં લઈ જવાઈ રહ્યા હતા તે તમામ વ્યક્તિઓને તાત્કાલિક મુક્ત કરવામાં આવે. તેમ છતાં, એવું જણાય છે કે ડી.વાય.એસ.પી.એ એમ.એલ.એ.ના નિર્દેશોની કોઈ દખલ લીધી નહોતી અને અંતે જેમની ધરપકડ કરવામાં આવી હતી તે તમામને માતર અદાલત ખાતેના વિદ્વાન ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટ, પ્રથમ વર્ગ સમક્ષ હાજર કર્યા હતા.

૬. બીજા દિવસે એટલે કે ૩મી નવેમ્બર, ૨૦૧૪ના રોજ, અનેક સ્થાનિક અખબારોએ સ્થાનિક એમ.એલ.એ. તરફથી કરવામાં આવેલી મનમાની કાર્યવાહી અંગે અહેવાલ પ્રસિદ્ધ કર્યા.

૭. એવું પણ જણાય છે કે વિસ્તારમાં પ્રવર્તમાન તંગ પરિસ્થિતિને ધ્યાનમાં લઈ, જાહેર શાંતિ અને સુવ્યવસ્થાનો વધુ કોઈ ભંગ ન થાય તે હેતુથી પોલીસ અધિકારીઓની એક ટીમ તૈનાત કરવામાં આવી હતી.

૮. અરજદારનો આ પણ મામલો છે કે જો સામાવાળા ક્રમાંક ૨ અને ૩ એ માંગ્યા મુજબ તા. ૨૯મી ઑક્ટોબર, ૨૦૧૪ ના રોજ જ સમયસર પોલીસ રક્ષણ પૂરું પાડ્યું હોત, તો કદાચ આ દુર્ભાગ્યપૂર્ણ ઘટના બની ન હોત. પછાત અને ગરીબ વર્ગમાંથી આવતા લોકો પોતાની મિલ્કત ગુમાવી બેઠા અને તેમને શક્ય તેટલી અત્યંત અપમાનજનક રીતે અપમાનિત કરવામાં આવી રહ્યા હતા.

૯. ઉપર ઉલ્લેખિત તેવી પરિસ્થિતિઓમાં, અરજદારે આ બાબતમાં નિષ્પક્ષ અને ન્યાયસંગત તપાસ માટે યોગ્ય દિશાનિર્દેશ જારી કરવામાં આવે તેવી અરજ કરી છે.

૧૦. અરજદાર તરફથી હાજર રહેલ વિદ્યાવત વકીલ સુશ્રી શિલ્પા આર. શાહે જોરદાર રીતે દલીલ કરી હતી કે સ્થાનિક એમ.એલ.એ. વિરુદ્ધ યોગ્ય કાર્યવાહી કરવામાં આવી હોવી જોઈએ, જેમણે પોલીસ વાનને અટકાવી હતી અને ડી.વાય.એસ.પી. સાથે ગેરવર્તન કર્યું હતું. સુશ્રી શાહના મતે, એમ.એલ.એ.નું કૃત્ય ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૧૮૬ હેઠળ દંડનીય ગુનાથી ઓછું નહોતું, એટલે કે જાહેર ફરજો બજાવતાં જાહેર સેવકને અવરોધ કરવો.

૧૧. સુશ્રી શાહ રજૂ કરે છે કે અનુસૂચિત જાતિ અને અનુસૂચિત જનજાતિના લોકો પર થતાં અત્યાચારોને અટકાવવાના ભયાનક ઉપદ્રવને કાબૂમાં લેવા માટે

વિધાનમંડળે કડક જોગવાઈઓ કરી હોવા છતાં, ગામમાં આવી દુર્ભાગ્યપૂર્ણ ઘટના બની અને પોલીસ દ્વારા કોઈ યોગ્ય કાર્યવાહી કરવામાં આવી નહતી.

૧૨. ઉપર ઉલ્લેખિત પરિસ્થિતિઓમાં, સુશ્રી શાહ અરજ કરે છે કે, આ અરજામાં યથાર્થતા હોવાથી, તે મંજૂર કરવામાં આવે અને જે યોગ્ય રાહતો માટે અરજ કરવામાં આવી છે તે મંજૂર કરવામાં આવે.

૧૩. ૧૯મી નવેમ્બર, ૨૦૧૪ના રોજ, આ અદાલતે નીચેનો આદેશ પસાર કર્યો હતો:

> *"આજે જ્યારે મામલો પોકારવામાં આવ્યો, ત્યારે શ્રીમતી ફાલ્ગુની પટેલ, નાયબ પોલીસ અધિક્ષક, ખેડા, વ્યક્તિગત રીતે હાજર છે. નાયબ પોલીસ અધિક્ષકે આ અરજામાં અરજદાર દ્વારા એક ધારાસભ્ય, શ્રી કેસરીસિંહ સોલંકી, વિરુદ્ધ કરવામાં આવેલા આક્ષેપોની પુષ્ટિ કરી છે. મેં નાયબ પોલીસ અધિક્ષકને તે દુર્ભાગ્યપૂર્ણ દિવસે ખરેખર શું બન્યું હતું તે ચોક્કસ રીતે સમજાવવાની પરવાનગી આપી. નાયબ પોલીસ અધિક્ષક રજૂ કરે છે કે ઘટનાના અનુસંધાને આશરે ૧૮ વ્યક્તિઓની ધરપકડ કરવામાં આવી હતી અને તેઓને મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ રજૂ કરવા માટે માતર અદાલતમાં લઈ જવામાં આવી રહ્યા હતા. નાયબ પોલીસ અધિક્ષક વધુમાં રજૂ કરે છે કે રસ્તામાં પોલીસ વાનને ધારાસભ્ય શ્રી કેસરીસિંહ સોલંકીએ અટકાવી હતી અને તમામ આરોપી વ્યક્તિઓને વાનમાંથી નીચે ઉતરવા કહેવામાં આવ્યું હતું, જેનો નાયબ પોલીસ અધિક્ષકે વિરોધ કર્યો હતો. નાયબ પોલીસ અધિક્ષક વધુમાં રજૂ કરે છે કે આરોપી વ્યક્તિઓએ વાનમાંથી નીચે ઉતરવાનો ઈનકાર કર્યો હતો અને તે સમયે ધારાસભ્ય શ્રી કેસરીસિંહ સોલંકીએ ખૂબ ખરાબ વર્તન કર્યું હતું. તેઓ રજૂ કરે છે કે ધારાસભ્યએ તેમને ધમકી આપી હતી કે આરોપી વ્યક્તિઓ તેમના માણસો હતા અને તેમને આ રીતે ઘેરી પકડી શકાય નહીં. મેં નાયબ પોલીસ અધિક્ષકને પૂછપરછ કરી કે આવી ઘટનાની જાણ તેમણે જિલ્લા પોલીસ અધિક્ષકને કરી હતી કે નહીં. નાયબ પોલીસ*

અધિક્ષક જણાવે છે કે તેમણે જિલ્લા પોલીસ અધિક્ષકને મૌખિક રીતે જાણ કરી હતી, પરંતુ લેખિતમાં કશું જ નથી.

જો આક્ષેપોને સચ્ચા માનવામાં આવે, તો તે માત્ર લોકપ્રતિનિધિને અનુરૂપ ન હોય તેવા વર્તનમાં જ પરિણમે છે એટલું જ નહીં, પરંતુ તે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૧૮૬ હેઠળનો ગુનો પણ બને છે, એટલે કે જાહેર સેવકને તેની સત્તાવાર ફરજના નિર્વહમાં અવરોધ કરવો.

હું સમજી શકતો નથી કે ડી.વાય.એસ.પી.એ ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૧૮૬ હેઠળના ગુનાની બાબતે મેજિસ્ટ્રેટની અદાલતમાં તાત્કાલિક ખાનગી ફરિયાદ દાખલ કરવી યોગ્ય કેમ ગણાવી નહીં.

અરજદાર માતરના ધારાસભ્ય શ્રી કેસરિસિંહ સોલંકીને પક્ષકાર સામાવાળા તરીકે જોડશે. નવા ઉમેરવામાં આવેલા સામાવાળાને આજથી એક અઠવાડિયા પછી પરત ફરવા યોગ્ય તેવી નોટિસ બહાર પાડવામાં આવે. આગામી સુનાવણીની તારીખે ખેડાના જિલ્લા પોલીસ અધિક્ષક આ અદાલત સમક્ષ સવારે ૧૧.૦૦ વાગ્યે વ્યક્તિગત રીતે હાજર રહેશે.
આ સંદર્ભમાં રાજ્ય આગામી પરત ફરવાની તારીખ સુધી વિગતવાર સોગંદનામું દાખલ કરશે."

૧૪. ઉપરોક્ત આદેશના અનુસંધાને, મતરના એમ.એલ.એ. શ્રી કેસરિસિંહ સોલંકી તેમના શીખેલ વકીલ મારફતે હાજર થયા હતા. શ્રી કેસરિસિંહ સોલંકીને સામાવાળા ક્રમાંક ૨૪ તરીકે પક્ષકાર બનાવવામાં આવ્યા હતા. શ્રી કેસરિસિંહ સોલંકી, એમ.એલ.એ., એ, અન્ય બાબતો ઉપરાંત, નીચે મુજબ દર્શાવતું એક સોગંદનામું દાખલ કર્યું હતું:

"હું, કેસરિસિંહ સોલંકી, જેસિંગભાઈ સોલંકીના પુત્ર, ઉંમર આશરે ૩૬ વર્ષ, રહેવાસી સોલંકીવાડો, લિંબાસી–૨, તા. માતર, જિ.

નડિયાદ–ખેડા, આથી સોલેમ્નલી પ્રતિજ્ઞાપૂર્વક અને શપથ પર નીચે મુજબ નિવેદન કરું છું:

૧. હું કહું છું કે ઉપરોક્ત સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપ્લિકેશન ક્રમાંક ૪૭૬૮ ઓફ ૨૦૧૪ (જેને "ઉપરોક્ત અરજી" કહેવામાં આવી છે) માં મને સામાવાળા ક્રમાંક ૨૪ તરીકે પક્ષકાર બનાવવામાં આવ્યો છે. આ માનનીય અદાલતની નોટિસ મને ૨૫.૧૧.૨૦૧૪ ના રોજ બજાવવામાં આવતા, હું આ માનનીય અદાલત સમક્ષ હાલની કાર્યવાહી માં હાજર થયો છું. ઉપરોક્ત અરજીનું અવલોકન કર્યા બાદ અને મારી બાબતમાં સંબંધિત આ કેસના મર્યાદિત તથ્યોથી અવગત હોઈ, હું આ જવાબરૂપ સોગંદનામું દાખલ કરું છું.

૨. હું કહું છું કે હું માતર મતવિસ્તારથી ગુજરાત રાજ્ય વિધાનસભાનો સભ્ય છું. હું કહું છું કે હું આ માનનીય અદાલત સમક્ષ હાલનું સોગંદનામું, માતર અને લીંબાસી વચ્ચે ખેડા–ખંભાત હાઈવે પર ત્રાજ ગામ તરફ જતા ચોરાહા પર, તા. ૨.૧૧.૨૦૧૪ ના રોજ, લગભગ સાંજે ૪.૪૦ વાગ્યે બનેલી ઘટનાઓનું સત્યનિષ્ઠ વર્ણન રજૂ કરવાની મર્યાદિત હેતુસર દાખલ કરું છું.

૩. અહીં મેં જે કંઈ સ્પષ્ટપણે સત્ય તરીકે સ્વીકાર્યું છે તે સિવાય, ઉપરશીર્ષિત અરજીઓમાં ઉઠાવવામાં આવેલી બાકીની દલીલો અને કરવામાં આવેલા નિવેદનો, જે અહીં જણાવેલ બાબતોના વિરુદ્ધ છે અથવા તેની સાથે અસંગત છે, તેઓ અહીં ખાસ કરીને દર્શાવીને નકારવામાં આવ્યા હોય તેમ, સ્પષ્ટપણે નકારવામાં આવે છે.

૪. પ્રારંભે, હું એવું કહું છું કે માતરનાં સ્થાનિક સમાજનો સક્રિય સભ્ય હોવા ઉપરાંત રાજ્ય વિધાનસભામાં તેમનો પ્રતિનિધિ હોવાને કારણે, અરજદાર અને તેના સહસમાજના સભ્યોને સામાવાળા નં. ૬ થી ૨૩ સામે કથિત રીતે જે વિવાદ અને ફરિયાદ હતી, તેનું નિરાકરણ લાવવાનો જ મારો માત્ર આશય હતો.

૫. હું કહું છું કે તા. ૨.૧૧.૨૦૧૪ ના રોજ હું રસિકપુરા (તા. ધોળકા) ખાતે હતો અને ત્યારબાદ કેટલાક કામસર માતર ખાતે હતો. હું કહું છું કે બપોરે ૩.૪૫ વાગ્યાથી ૪.૦૦ વાગ્યા વચ્ચે હું માતરથી મારા ઘર લિંબાસી જવા માટે નીકળ્યો હતો. હું કહું છું કે માતરથી લિંબાસી જતા માર્ગમાં મને લિંબાસી ગામના રહેવાસીઓના ટેલિફોન કૉલ્સ મળ્યા કે તે દિવસની વહેલી સવારે

અંદાજે ૬.૦૦ વાગ્યાથી જ લિંબાસી પોલીસ સ્ટેશનના અધિકારીઓ દ્વારા ઘણાં લોકોને પકડી લેવામાં આવ્યા હતા અને તે જણાવેલ વ્યક્તિઓને આખો દિવસ પોલીસ સ્ટેશનમાં રોકી રાખવામાં આવ્યા હતા. હું કહું છું કે મને વધુમાં જાણ કરવામાં આવી હતી કે ઉપરોક્ત તમામ પકડાયેલ વ્યક્તિઓને એક મિનિ–વાનમાં બેસાડવામાં આવી રહ્યા હતા અને તેઓને જે.એમ.એફ.સી., માતર સમક્ષ રજૂ કરવા માટે માતર લઈ જવાની તૈયારી હતી; અને તેથી લિંબાસી ગામના રહેવાસીઓમાં અત્યંત રોષ હતો, તેમજ તમામ પકડાયેલ વ્યક્તિઓ એક નિશ્ચિત સમુદાયના હોવાના કારણે ગામલોકો વચ્ચે અથડામણ થવાની શક્યતા હતી.

૬. હું કહું છું કે લિંબાસી જતાં મારા માર્ગમાં, માતરથી અંદાજે ૬ કિ.મી.ના અંતરે આવેલ ત્રાજ ગામ તરફ જતાં ચાર રસ્તા પાસે, મેં સામેની દિશામાંથી આવતો પોલીસનો કાફલો નજીક આવતો જોયો હતો, અને મારી કાર રસ્તાની બાજુએ ઉભી રાખીને, મેં સામેથી આવતા વાહનોને રોકાવા માટે સંકેત કર્યો હતો.

૭. હું કહું છું કે, ત્યારબાદ, મેં પ્રભારિ અધિકારી સાથે વાત કરવાની વિનંતી કરી હતી, અને તેથી, સામાવાળા નં. ૪, એટલે કે શ્રીમતી ફાલ્ગુનીબેન પટેલ, જેઓએ પોતાનો પરિચય પોલીસના ડેપ્યુટી સુપરિન્ટેન્ડન્ટ (એસસી/એસટી સેલ) તરીકે આપ્યો હતો, તેઓ મારી સાથે વાત કરવા માટે કારમાંથી નીચે ઉતર્યા હતા. મેં કોઈપણ તપાસ કર્યા વિના વહેલી સવારે આરોપી વ્યક્તિઓની અચાનક ધરપકડ કરવામાં આવતા લીમ્બાસીના રહેવાસીઓમાં ફેલાયેલા ભારે હોબાળો અને રોષ અંગે સામાવાળા નં. ૪ સમક્ષ મારી ચિંતા વ્યક્ત કરી હતી. મેં વધુમાં સામાવાળા નં. ૪ સમક્ષ લીમ્બાસી ગામમાં સામુદાયિક સૌહાર્દ જળવાઈ રહે તે માટે વિવાદનું સૌહાર્દપૂર્ણ રીતે નિરાકરણ લાવવાના મહત્ત્વ પર ભાર મૂક્યો હતો. હું કહું છું કે મેં સામાવાળા નં. ૪ને વધુ તપાસ હાથ ધરવા અને આરોપી વ્યક્તિઓની દોષિતતા નિર્ધારિત કરવા વિનંતી કરી હતી, જોકે તેઓ પહેલેથી જ ધરપકડ કરવામાં આવ્યા હતા અને તેમને માતર ખાતે જેએમએફસી સમક્ષ લઈ જવામાં આવી રહ્યા હતા. વધુમાં, સામાવાળા નં. ૪એ જણાવ્યું હતું કે યોગ્ય પ્રાથમિક તપાસ પહેલેથી જ કરવામાં આવી હતી. આ કહીને, સામાવાળા નં. ૪ ફરી પોલીસ વાહનમાં બેસી ગયા અને માતરની દિશામાં નીકળી ગયા. હું કહું છું કે પરિસ્થિતિનો તાગ મેળવવા અને સ્થાનિક રહેવાસીઓને શાંત પાડવા માટે હું લીમ્બાસી ગામે ગયો હતો.

૮. શીર્ષકવાળી આ અરજીમાં ઉઠાવવામાં આવેલ વાંધાઓ અને કરવામાં આવેલ નિવેદનો, ખાસ કરીને જવાબ આપતા સામાવાળા વિરુદ્ધ કરવામાં આવેલ નિવેદનો, નામંજૂર કરવામાં આવે છે. હું એ નામંજૂર કરું છું કે મેં પોલીસના વાહનોને અટકાવ્યાં હતાં, અથવા મેં દાદાગીરીભર્યા અથવા મનસ્વી ઢબે વર્તન કર્યું હતું, અથવા મેં સામાવાળા નં. ૪નું અપમાન કર્યું હતું. હું એવું કહું છું કે સંજોગવશાત્, માટર જતાં માર્ગ પર આવેલા પોલીસના વાહનોને હું પસાર થતો મળ્યો હતો અને લીમબાસીમાં સૌહાર્દ જળવાઈ રહે તે હેતુથી માત્ર વિવાદરત પક્ષકારો વચ્ચેનું સત્ય જાણી શકાય તે માટે જ મેં તેઓને રોક્યાં હતાં. હું એવું કહું છું કે હું કાયદાનું પાલન કરનાર નાગરિક છું અને મેં કોઈપણ રીતે સામાવાળા નં. ૪નું અપમાન, અનાદર અથવા ગેરવર્તન કર્યું નથી.

૯. હું હાલનું આ સોગંદનામું ૨.૧૧.૨૦૧૪ના રોજ લિંબાસી–માતર માર્ગ પર ત્રાજ ગામની નજીક બનેલી ઘટનાઓનું સત્ય વર્ણન રજૂ કરવાના મર્યાદિત હેતુસર દાખલ કરું છું, તેથી જરૂરી હોય તો વિગતવાર પરાવાર સોગંદનામું દાખલ કરવાની આ માનનીય અદાલત પાસે હું પરવાનગી માંગુ છું.

પરિછેદ ક્રમાંક ૧, ૨, ૪, ૫(ભાગ), ૬, ૭ અને ૮(ભાગ) માં જે કહેવામાં આવ્યું છે તે મારી જાણ મુજબ સત્ય છે, પરિછેદ ક્રમાંક ૫(ભાગ) માં જે કહેવામાં આવ્યું છે તે એવી માહિતી પર આધારિત છે જેને હું સત્ય માનું છું, અને પરિછેદ ક્રમાંક ૩, ૮(ભાગ) અને ૯ માં જે કહેવામાં આવ્યું છે તે કાનૂની રજૂઆતો છે."

૧૫. શ્રી સોલંકીએ દાખલ કરેલા સોગંદનામાના માત્ર પરિદર્શનથી એ સૂચિત થાય છે કે તેઓ પોતાની કારમાંથી નીચે ઉતર્યા હતા અને ડાય.એસ.પી. સાથે તેમની કેટલીક વાતચીત થઈ હતી.

૧૬. જોકે, આ મામલાનો સૌથી આઘાતજનક અને દુર્ભાગ્યપૂર્ણ ભાગ પોલીસના ઉપ અધીક્ષક, એટલે કે, શ્રીમતી ફાલ્ગુની પટેલ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ

જવાબી સોગંદનામું છે. તેમના જવાબી સોગંદનામામાં, તેમણે અન્ય બાબતો ઉપરાંત, નીચે મુજબ જણાવ્યું છે:–

> *"હું, ફાલ્ગુની પટેલ, શ્રી રમેશભાઈ પટેલની પુત્રી, વય વર્ષ ૩૧, ભારતીય નિવાસી, હાલમાં ખેડા–નડિયાદ ખાતે પોલીસના ઉપ અધિક્ષક (એસસી/એસટી સેલ) તરીકે નિયુક્ત, આથી વિધિવત્ પ્રતિજ્ઞાપૂર્વક જાહેર કરું છું અને શપથ ઉપર નીચે મુજબ રજૂ કરું છું:*
>
> *૧. હું નિવેદન કરું છું કે હું ખેડા–નડિયાદ ખાતે પોલીસ ઉપ અધિક્ષક (એસસી/એસટી સેલ) છું, અને ઉપરોક્ત સ્પેશિયલ ક્રિમિનલ એપ્લિકેશનના જવાબમાં આ સોગંદનામું રજૂ કરવા માટે અધિકૃત છું. કેસના તથ્યો અંગે પરિચિત હોવાને કારણે, હું ગુજરાત રાજ્ય તરફથી અને તેના વતી આ સોગંદનામું રજૂ કરું છું.*
>
> *૨. ઉપરોક્ત શીર્ષકવાળી અરજીમાં કરાયેલા તમામ આક્ષેપો, દલીલો, કથનો, નિવેદનો અને ઉલ્લેખોનો, નીચે અનુવર્તી ભાગમાં જે ખાસ કરીને સત્ય તરીકે સ્વીકારવામાં આવ્યા છે તે સિવાય, ઇનકાર કરવામાં આવે છે. ઉપરોક્ત શીર્ષકવાળી અરજીમાં સમાવાયેલ કોઈપણ બાબતને માત્ર એટલા કારણે સ્વીકારવામાં આવી હોવાનું માનવામાં આવશે નહીં કે વર્તમાન જવાબમાં તેનો ઉલ્લેખ કરીને જવાબ આપવામાં આવ્યો નથી.*
>
> *૩. હું રજૂ કરું છું કે આ માનનીય અદાલત દ્વારા તા. ૧૯.૧૧.૨૦૧૪ ના આદેશથી આપવામાં આવેલ નિર્દેશોના અનુસંધાને, ૨.૧૧.૨૦૧૪ ના રોજ જે તથ્યો, પરિસ્થિતિઓ અને ઘટનાઓ ઘટિત થઈ હતી તેની સાચી અને યથાર્થ હકીકત રેકોર્ડ પર મૂકવાના મર્યાદિત હેતુસર, હું હાલનો જવાબ રજૂ કરું છું.*
>
> *૪. હું રજૂ કરું છું કે તા. ૨.૧૧.૨૦૧૪ ના રોજ સવારે અંદાજે ૭.૧૫ વાગ્યે હું નડિયાદ હેડક્વાર્ટરથી લીંબાસી ગામે પહોંચ્યો હતો. મારી પહોંચવાના સમયે આરોપી સામાવાળા ક્રમાંક ૬ થી ૨૩ લીંબાસી પોલીસ સ્ટેશન ખાતે અગાઉથી હાજર હતા. સવારે ૭.૩૦ વાગ્યાથી ૯.૦૦ વાગ્યા સુધી મુદામાલની પુનઃપ્રાપ્તિ અંગેનું પંચનામું તથા અન્ય ઔપચારિકતાઓ/પ્રક્રિયાઓ પૂર્ણ કરવામાં આવી હતી અને ઉપરોક્ત તમામ આરોપી વ્યક્તિઓની ઔપચારિક રીતે સવારે ૯.૦૦ વાગ્યે ધરપકડ કરવામાં આવી હતી.*

૫. ઉપરોક્ત બાબતને અનુલક્ષીને, સવારે ૯.૪૫ વાગ્યે સ્ટેશન ડાયરીમાં સ્ટેશન ડાયરી નોંધ નં. ૬/૧૪ કરવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ, બપોરે અંદાજે ૨.૩૦ વાગ્યા સુધી, કથિત ગુનાની વિગતો અંગે તપાસ ચાલુ રહી હતી. અન્ય એક અસંબંધિત મામલામાં ચાલુ તપાસને કારણે, હું લીંબાસી ગામેથી આસામલી ગામે ગયો હતો. બપોરે ૪.૧૫ વાગ્યે આસામલી ગામેથી લીંબાસી ગામે પરત ફર્યા બાદ, હું, લીંબાસી પોલીસ સ્ટેશનના અન્ય અધિકારીઓ સાથે, આશરે ૪.૩૦ વાગ્યે, ૧૮ આરોપીઓ સાથે, માતર ખાતે માનનીય ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટ પ્રથમ વર્ગ (જે.એમ.એફ.સી.), માતર સમક્ષ ઉક્ત આરોપીઓને રજૂ કરવા માટે નીકળ્યો હતો.

૬. હું કહું છું કે માતર જતાં માર્ગમાં, લિંબાસી પોલીસ સ્ટેશનથી નીકળેલો કાફલો ત્રાજ ગામના ગોળચક્કર પાસે માતર તરફથી (લિંબાસી તરફ) આવતી એક કારને મળ્યો હતો. ઉક્ત કારમાં રહેલા એક શ્રી કેસરિસિંહ જેશિંગભાઈ સોલંકી નીચે ઊતર્યા અને હસ્તાક્ષરકર્તા નિવેદક સાથે વાત કરવાની વિનંતી કરી. ઉક્ત શ્રી કેસરિસિંહ જેશિંગભાઈ સોલંકીએ હસ્તાક્ષરકર્તા નિવેદકને લિંબાસી પોલીસ સ્ટેશન ખાતે જાણ કરી. ઉક્ત શ્રી સોલંકીએ જણાવ્યું કે તેમને લિંબાસીમાં રહેલા તેમના માણસો દ્વારા જાણ કરવામાં આવી હતી કે આરોપીઓ (સામાવાળા ક્રમાંક ૬ થી ૨૩) ને ખોટી ફરીયાદોના આધારે અને કોઈપણ તપાસ કર્યા વિના ધરપકડ કરવામાં આવી હતી. તેમણે આરોપી વ્યક્તિઓને પોલીસ વાનમાંથી નીચે ઉતારવા જણાવ્યું, પરંતુ હસ્તાક્ષરકર્તા નિવેદકે ઉક્ત શ્રી સોલંકીની તે માંગણીઓનો વિરોધ કર્યો અને તેમને સરકારી કર્મચારીની ફરજના પાલનમાં હસ્તક્ષેપ કરવાથી પરાવૃત્ત રહેવા જણાવ્યું. તેથી, ઉક્ત શ્રી સોલંકીએ તે માંગણી પર આગ્રહ રાખ્યો નહોતો. ઉક્ત શ્રી સોલંકીએ ઊંચા અવાજે આક્ષેપ કર્યો કે આરોપી વ્યક્તિઓને ગુનામાં ખોટી રીતે સંડોવવામાં આવ્યા હતા અને આરોપીઓને ધરપકડ કરતાં પહેલાં યોગ્ય તપાસ કરવી જોઈએ હતી. હસ્તાક્ષરકર્તા નિવેદકે ઉક્ત શ્રી સોલંકીને જાણ કરી કે તે પોતાની ફરજ બજાવી રહી હતી અને આરોપી વ્યક્તિઓને યોગ્ય પ્રાથમિક તપાસ પછી ધરપકડ કરવામાં આવી હતી. ત્યારબાદ, ઉક્ત શ્રી સોલંકી પોતાની કારમાં પાછા બેઠા અને લિંબાસી ગામ તરફ ધોરીમાર્ગ ઉપર નીકળી ગયા. આરોપી વ્યક્તિઓ સાથેનો પોલીસ કાફલો માતર જવા માટે નીકળ્યો.

૭. તે પછી, આરોપી વ્યક્તિઓને સાંજે લગભગ ૬.૦૦ વાગ્યે માનનીય જે.એમ.એફ.સી., માતર સમક્ષ હાજર કરવામાં આવ્યા હતા.

૮. હું એમ કહું છું કે, ઘટના અચાનક ક્ષણિક ઉદ્દીપનમાં બની હોવાના પરિપ્રેક્ષ્યમાં, અને ઘટનાઓ ગંભીર ન હોવા છતાં, તેમજ વધુમાં — કોઈ પરિણામ કે પ્રતિક્રિયા વિના હોવાને કારણે, હસ્તાક્ષરકર્તા સોગંદકર્તાએ તેની તરત ઉપરની અધિકારી, અર્થાત્ ખેડા–નડિયાદના પોલીસ અધિક્ષક (એસપી), ને અનૌપચારિક રીતે જાણ કરવી યોગ્ય માની અને તે મુજબ જાણ કરી. એસપીએ પૂછપરછ કરી કે હસ્તાક્ષરકર્તા સોગંદકર્તા કોઈ ઔપચારિક ફરિયાદ નોંધાવવા ઈચ્છે છે કે નહીં. મુદ્દો ગંભીર ન હોવાથી, હસ્તાક્ષરકર્તા સોગંદકર્તાએ ઔપચારિક ફરિયાદ નોંધાવવાની પોતાની અનિચ્છા વ્યક્ત કરી.

૯. મથાળામાં દર્શાવેલ અરજીએ સમાવેલ વિગતો/નિવેદનો અંગે, હું કહું છું કે ઉક્ત અરજી તથ્યાત્મક રીતે અચોક્કસ છે અને કોઈપણ પુષ્ટિ વિના છે. મથાળામાં દર્શાવેલ અરજીની વિગતો કાનસૂણી જણાય છે અને કોઈ આધાર વિના છે. ૨.૧૧.૨૦૧૪ના રોજ બનેલી ઘટનાઓનો ક્રમ ખોટો, અપુષ્ટ, અસ્પષ્ટ અને દ્વિઅર્થક છે. વધુમાં, મથાળામાં દર્શાવેલ અરજી માત્ર અખબારી અહેવાલો/કતરણોના આધારે જ દાખલ કરવામાં આવી હોવાનું જણાય છે. અરજદારે ઉક્ત અખબારી અહેવાલોની વિગતોની ચકાસણી કરી નથી અને માત્ર ૨.૧.૨૦૧૪ના રોજ બનેલી ઘટનાઓનું અતિશયોક્તિપૂર્ણ વર્ણન જ રજૂ કર્યું છે. આ જવાબદાર સામાવાળા, જરૂરી જણાય તો, વિગતવાર પરિછેદવાર જવાબો રજૂ કરવાની પરવાનગી માંગે છે.

૧૦. કારણ કે હાલનો આ જવાબ ૨.૧૧.૨૦૧૪ના રોજ બનેલી ઘટનાઓનું સાચું અને યોગ્ય વર્ણન રજૂ કરવાની મર્યાદિત હેતુસર દાખલ કરવામાં આવ્યો છે, તેથી સામાવાળા, જરૂરી પડે તો, અન્ય અને/અથવા વધુ સોગંદનામું(ઓ) દાખલ કરવાની પરવાનગી વિનંતીપૂર્વક માંગે છે. નડિયાદ ખાતે નવેમ્બર, ૨૦૧૪ના આ ૨૬મા દિવસે શપથપૂર્વક ખાતરી કરવામાં આવી."

૧૭. આથી, એવું જણાય છે કે તા. ૧૯મી નવેમ્બર, ૨૦૧૪ના રોજ, ડી.વાય.એસ.પી. ખુલ્લી અદાલતમાં એટલું સાહસપૂર્વક નિવેદન કરવા સક્ષમ હતી કે એમ.એલ.એ. શ્રી કેસરિસિંહ સોલંકીએ તેમની સાથે અત્યંત ખરાબ રીતે ગેરવર્તન કર્યું હતું, પરંતુ એવું જણાય છે કે ત્યારબાદ, થોડા જ દિવસોના ગાળામાં પરિસ્થિતિ સંપૂર્ણપણે બદલાઈ ગઈ અને હવે ડી.વાય.એસ.પી. કહે છે કે તે દુર્ભાગ્યપૂર્ણ દિવસે તે પ્રકારની કોઈ ઘટના બની જ નહોતી. તેમાં કંઈ અસામાન્ય નથી. એવું જણાય છે કે સરકાર તરફથી અથવા તેમના ઉપરી અધિકારીઓ તરફથી આવેલા કોઈ દબાણના કારણે આ અધિકારીએ પોતાનું વલણ નરમ કર્યું છે, જે એક પ્રામાણિક અને સાહસિક પોલીસ અધિકારીને શોભે તેવી બાબત નથી.

૧૮. ખરેખર અત્યંત દુર્ભાગ્યપૂર્ણ છે કે એક એમ.એલ.એ.એ આવી મનમાની અને દાદાગીરીપૂર્ણ રીતથી વર્તન કર્યું. એક એમ.એલ.એ.ની મુખ્ય ભૂમિકા તેની મતવિસ્તારની પ્રજાના હિતોનું પ્રતિનિધિત્વ કરવાની છે. તેમ છતાં, તેનો એવો અર્થ થતો નથી કે જો તેના મતવિસ્તારના કેટલાક લોકો ઉપર ગંભીર ગુનો કર્યો હોવાનો આરોપ હોય, તો એમ.એલ.એ.એ પોલીસ વાનને અટકાવવાની હદ સુધી જવું જોઈએ અને ડી.વાય.એસ.પી. સાથે ઉગ્ર બોલાચાલી કરવી જોઈએ.

૧૯. આદર્શ એમ.એલ.એ. તે છે, જે પોતાના વિસ્તારના વિકાસ તથા જેમણે તેને પોતાના પ્રતિનિધિ તરીકે વિધાનસભામાં ચૂંટ્યો છે તે લોકોને લગતા હિતોની

કાળજી રાખે. તે પોતાના મતવિસ્તારના લોકો સાથે સતત સંપર્કમાં રહે છે અને તેમના કલ્યાણ માટે કાર્ય કરે છે તેમજ તેમની સામૂહિક અથવા વ્યક્તિગત સમસ્યાઓનું નિવારણ કરે છે. કાયદો અને વ્યવસ્થાની સ્થિતિના ભોગે તથા દોષિત વ્યક્તિઓનું રક્ષણ કરીને પોતાના મતદારોને પ્રસન્ન રાખવા માટે તે કાર્ય કરે એવી અપેક્ષા રાખવામાં આવતી નથી. તેની પાસેથી કાયદાની મર્યાદાઓની અંદર રહીને કાર્ય કરવાની અપેક્ષા રાખવામાં આવે છે.

૨૦. ભારત સરકાર દ્વારા ૧૯૭૭ માં નિયુક્ત કરવામાં આવેલ રાષ્ટ્રીય પોલીસ આયોગના મુજબ, પોલીસની મૂળભૂત ભૂમિકા કાનૂનના અમલકર્તા એજન્સી તરીકે કાર્ય કરવાની અને કાનૂનને નિષ્પક્ષ સેવા પ્રદાન કરવાની છે, અને તે કરતી વખતે સરકાર દ્વારા વ્યક્ત કરવામાં આવેલી એવી ઇચ્છાઓ, સંકેતો અથવા અભિલાષાઓનું કોઈ ધ્યાન રાખવાનું નથી, જે સંવિધાન અથવા કાયદાઓમાં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓ સાથે અથવા તો વિરોધાભાસ પામે છે અથવા તેમની સાથે સુસંગત નથી.

૨૧. વર્તમાન વ્યવસ્થામાં, પોલીસ રાજ્ય સરકારના કારોબારી નિયંત્રણ હેઠળ કાર્ય કરે છે. આયોગના જણાવ્યા મુજબ, આ દેશમાં પોલીસ ઉપર રાજકીય નિયંત્રણ જે રીતે અમલમાં મૂકવામાં આવ્યું છે તેનાથી ગંભીર દુરુપયોગો થયા છે, જેના પરિણામે કાયદાના શાસનનું ક્ષય થયું છે અને એક વ્યાવસાયિક સંસ્થા તરીકે પોલીસની વિશ્વસનીયતાનો હ્રાસ થયો છે. બદલી/નિલંબનની ધમકી

રાજકારણીઓના હાથમાં પોલીસને તેમની ઇચ્છા મુજબ ઝુકાવવા માટેનું સર્વાધિક પ્રબળ હથિયાર છે. આયોગે ભલામણ કરી હતી કે પોલીસ ઉપર રાજ્ય સરકારનું અધિપરિવેક્ષણ મર્યાદિત હોવું જોઈએ, જેથી પોલીસ કાયદા અનુસાર કડક રીતે પોતાના કર્તવ્યો બજાવે. પોતાના કાર્યોના નિર્વહમાં, પોલીસ સરકારના સર્વાંગી માર્ગદર્શનને આધીન હોવી જોઈએ અને સરકારે વિવિધ પરિસ્થિતિઓમાં અપનાવવા યોગ્ય વ્યાપક નીતિઓ નિર્ધારિત કરવી જોઈએ. જોકે, મેદાનમાં થતી વાસ્તવિક કામગીરી અંગે કોઈ સૂચનાઓ હોવી જોઈએ નહીં. તપાસકાર્ય બાબતે તો, કોઈપણ સ્થિતિમાં, પોલીસ કારોબારી તંત્ર અથવા રાજકારણીઓના કોઈપણ હસ્તક્ષેપથી પર છે.

૨૨. કાયદાના માળખા હેઠળ ખુલ્લી અને પારદર્શક રીતથી રાજ્ય સરકારને તેની પર્યવેક્ષી જવાબદારીના નિર્વહમાં સહાય થાય તે માટે, રાષ્ટ્રીય પોલીસ આયોગે પણ દરેક રાજ્યમાં કાયદા દ્વારા રાજ્ય સચિવ આયોગની સ્થાપના કરવાની ભલામણ કરી હતી. રાજ્ય સચિવ આયોગ (૧) પોલીસ દ્વારા નિવારક કાર્યો અને સેવા–કેન્દ્રી કાર્યોના નિર્વહ માટે વ્યાપક નીતિ–માર્ગદર્શિકા અને દિશાનિર્દેશો નિર્ધારિત કરશે; (૨) દર વર્ષે રાજ્ય પોલીસના કાર્યપ્રદર્શનનું મૂલ્યાંકન કરશે અને રાજ્ય વિધાનમંડળ સમક્ષ અહેવાલ રજૂ કરશે; (૩) અધિકારીઓને ગેરકાયદેસર આદેશોના આધીન બનાવવામાં આવ્યા હોવા અંગે તથા તેમની બઢતી અંગેની રજૂઆતોનો નિકાલ કરવા અપીલના મંચ તરીકે કાર્ય કરશે; (૪) સામાન્ય રીતે રાજ્યમાં પોલીસની કાર્યપદ્ધતિની સતત સમીક્ષા રાખશે.

૨૩. એન.પી.સી. દ્વારા કરવામાં આવેલી મહત્વપૂર્ણ ભલામણોમાંની એક સમાજના નબળા વર્ગો પ્રત્યે પોલીસના પ્રતિસાદ અંગે છે.

૨૪. એન.પી.સી. એ રાજ્ય સ્તરે પોલીસ વિભાગમાં વિશેષ તપાસ સેલની સ્થાપના કરવાની ભલામણ કરી છે, જેથી નાગરિક અધિકારોના સંરક્ષણ અધિનિયમ હેઠળના કેસો અથવા અનુસૂચિત જાતિઓ અને જનજાતિઓ વિરુદ્ધના અન્ય અત્યાચારોની તપાસની પ્રગતિ પર નજર રાખી શકાય. એવી પણ ભલામણ કરવામાં આવી છે કે અનુવિભાગીય અધિકારીના અધિનસ્ત જિલ્લા સ્તરે એક સંયુક્ત સેલની રચના કરવામાં આવે, જે અનુસૂચિત જાતિઓ/જનજાતિઓમાંથી ઉદ્ભવતી ફરિયાદોની તપાસ કરે, ખાસ કરીને તેમની રાહત માટે નિર્ધારિત વહીવટી ઉપાયો ખાતે થયેલી ચૂક સંબંધિત ફરિયાદોની.

૨૫. સમાજના નબળા વર્ગોમાં અસંતોષનું એક મહત્વનું કારણ એ છે કે પોલીસ, ક્યારેક, ઉપરની જાતિઓના હાથે થયેલા દુર્વ્યવહાર અંગે તેમની ફરિયાદોની નોંધ આ આધારે લેતી નથી કે આવી ફરિયાદો બિન–જ્ઞેય છે અને તેથી, મેજિસ્ટ્રેટના આદેશ વિના તેમની દ્વારા તેની તપાસ કરી શકાતી નથી. એન.પી.સી.એ ભલામણ કરી છે કે ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાની કલમ ૧૫૫ માં યોગ્ય રીતે સુધારો કરવામાં આવવો જોઈએ, જેથી બે પ્રકારના કેસોમાં બિન–જ્ઞેય ફરિયાદો અંગે યોગ્ય અને અસરકારક પોલીસ પ્રતિસાદ સુલભ બની શકે; (૧) નબળા

વર્ગોના સભ્યને શોષણ અને અન્યાયથી રક્ષણ આપવા માટે, અથવા (૨) બિન–જ્ઞેય ગુનાની ફરિયાદ પર અસરકારક કાય વાહી ન થવાને કારણે જાહેર શાંતિભંગ થવાની સંભાવના રહેલી હોય તો તેને અટકાવવા માટે.

૨૬. ડી.વાય.એસ.પી., સુશ્રી ફાલ્ગુની પટેલ, ને ડી.વાય.એસ.પી. (એસસી/એસટી સેલ) તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યા છે.

૨૭. પોલીસ સંસ્થાઓના કાર્યમાં રાજકીય હસ્તક્ષેપ અમારી વ્યવસ્થામાં એક કઠોર વાસ્તવિકતા છે. આ બાબત સરકાર દ્વારા સમયાંતરે રચવામાં આવેલી વિવિધ આયોગો અને સમિતિઓ દ્વારા વારંવાર નોંધવામાં આવી છે. રાષ્ટ્રીય પોલીસ આયોગની ભારત સરકાર દ્વારા ૧૯૯૭ માં નિમણૂક કરવામાં આવી હતી અને તેને પોલીસ સંસ્થા, તેની ભૂમિકા, કાર્યો, જવાબદારી, જનતા સાથેના સંબંધો, તેના કાર્યમાં રાજકીય હસ્તક્ષેપ, સત્તાઓનો દુરુપયોગ, તેના કાર્યપ્રદર્શનનું મૂલ્યાંકન વગેરેને આવરી લેતી વ્યાપક સંદર્ભ શરતો સોંપવામાં આવી હતી. સ્વતંત્રતા પછી રાષ્ટ્રીય સ્તરે નિયુક્ત કરાયેલો આ પ્રથમ આયોગ હતો. આયોગે ૧૯૭૯ થી ૧૯૮૧ દરમ્યાન આઠ અહેવાલો રજૂ કર્યા હતા, જેમાં હાલની પોલીસ વ્યવસ્થામાં વ્યાપક સુધારાઓ સૂચવવામાં આવ્યા હતા. રાષ્ટ્રીય પોલીસ આયોગ દ્વારા રજૂ કરાયેલા બીજા અહેવાલમાં ખાસ કરીને પોલીસ કાર્યમાં રાજકીય હસ્તક્ષેપના પાસા અંગે વિચાર કરવામાં આવ્યો હતો. તેમાં નોંધવામાં આવ્યું હતું કે હાલની વ્યવસ્થામાં પોલીસ રાજ્ય સરકારના કાર્યપાલક નિયંત્રણ

હેઠળ કાર્ય કરે છે. આયોગના મત મુજબ, આ દેશમાં પોલીસે પર જે રીતે રાજકીય નિયંત્રણ અમલમાં મૂકવામાં આવ્યું છે તેનાથી ગંભીર દુરુપયોગો સર્જાયા છે, જેના પરિણામે કાયદાના શાસનનું ક્ષય થયું છે અને એક વ્યાવસાયિક સંસ્થા તરીકે પોલીસની વિશ્વસનીયતા ઘટી છે. બદલી/નિલંબનની ધમકી પોલીસને રાજકારણીઓની ઇચ્છા મુજબ વાળવા માટે તેમના હાથમાં રહેલું સૌથી પ્રબળ હથિયાર છે. પરિસ્થિતિનું નિવારણ લાવવા માટે આયોગે અનેક ભલામણો કરી હતી.

૨૮. નૅશનલ પોલીસ કમિશનની ભલામણો અમલમાં મૂકવામાં સરકાર નિષ્ફળ ગયેલ હોવાથી, ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૩૨ હેઠળ "પ્રકાશ સિંહ અને અન્ય વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય" શીર્ષકવાળી રિટ અરજી, એટલે કે રિટ અરજી (સી) ક્રમાંક ૩૧૦/૧૯૯૬, સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવી હતી. તે જનો સર્વોચ્ચ અદાલતે (૨૦૦૬) ૮ એસ.સી.સી. ૧ : (૨૦૦૬ એ.આઈ.આર. એસ.સી.ડબલ્યુ. ૫૨૩૩) માં અહેવાલિત તેના ચુકાદા દ્વારા તારીખ ૨૨.૦૯.૨૦૦૬ના રોજ નિકાલ કર્યો હતો. બ્યુરો ઓફ પોલીસ રિસર્ચ એન્ડ ડેવલપમેન્ટ દ્વારા ૧૯૭૯માં પ્રકાશિત "પોલીસનું વહીવટી હસ્તક્ષેપ" માં રાજકીય તંત્ર, કાર્યપાલિકા અને તેના મુખ્ય સલાહકારો દ્વારા પોલીસ પર અતિશય નિયંત્રણ અંગે ચેતવણી આપવામાં આવી હતી, કારણ કે તે પોલીસને કાયદાની પ્રક્રિયાને પલટાવી દેવાના સાધન તરીકે ઉપયોગમાં લેવા, સત્તાવાદના વિકાસને પ્રોત્સાહન આપવા અને લોકશાહીના મૂળ આધારને જ

હચમચાવી નાખવાના આંતરિક જોખમ તરીકે દર્શાવવામાં આવ્યું હતું. સર્વોચ્ચ અદાલતે પોલીસ સુધારાના પ્રશ્નનું પરીક્ષણ કરનાર વિવિધ અન્ય ઉચ્ચસ્તરીય સમિતિઓ અને આયોગોના અહેવાલોની પણ નોંધ લીધી હતી, એટલે કે, (૧) નૅશનલ હ્યુમન રાઈટ્સ કમિશન, (૨) લો કમિશન, (૩) રિબેઈરો સમિતિ, (૪) પદ્મનાભૈયા સમિતિ, (૫) ફોજદારી ન્યાય પ્રણાલીના સુધારાઓ અંગેની મલિમથ સમિતિ, અને (૬) નવા પોલીસ અધિનિયમ માટે સોરાબજી સમિતિ દ્વારા તૈયાર કરાયેલ પ્રારૂપ રૂપરેખા. (ભારત સરકારે તા. ૨૦.૦૯.૨૦૦૫ના કાર્યાલય સ્મારક દ્વારા, દેશના સામાજિક–આર્થિક અને રાજકીય પરિવર્તનોને કારણે પોલીસની બદલાતી ભૂમિકાને ધ્યાનમાં રાખીને તથા આધુનિક યુગના વૈશ્વિક આતંકવાદ, ઉગ્રવાદ, ઝડપી શહેરીકરણ તેમજ આધુનિક લોકશાહી સમાજની ઝડપથી વિકસતી અપેક્ષાઓથી ઉપસ્થિત પડકારોને ધ્યાને લઈ, નવા પોલીસ અધિનિયમનું મસૂદાકાર્ય કરવા માટે ભૂતપૂર્વ એટર્ની જનરલ શ્રી સોલી સોરાબજી તથા અન્ય પાંચ સભ્યોનો સમાવેશ કરતી સમિતિની રચના કરી હતી.

૨૯. સર્વોચ્ચ અદાલતે તા. ૦૩.૦૮.૧૯૯૭ના રોજ તે સમયના કેન્દ્રીય ગૃહમંત્રી દ્વારા રાજ્ય સરકારોને મોકલાયેલ સંદેશાવ્યવહારની પણ નોંધ લીધી હતી, જેમાં તેમણે સમગ્ર લોકપ્રિય માન્યતાનો પુનરુચ્ચાર કર્યો હતો કે પોલીસના કાર્યનિર્વહમાં સામાન્ય રીતે ઘટાડો થયો છે તથા દેશની સમગ્ર પોલીસ વ્યવસ્થામાં પણ અધોગતિ આવી છે, અને તેમણે વ્યક્ત કર્યું હતું કે દેશમાં અસ્વસ્થ વિકાસપ્રવૃત્તિઓ હાવી થઈ જાય તે પહેલાં પોલીસમાં સુધારાઓ અને

પુનર્ગઠનની સ્વરૂપે કેટલાક દ્રષ્ટિગોચર પરિવર્તનો લાવવા માટે સંકુચિત માન્યતાઓથી ઉપર ઉઠવાનો સમય આવી ગયો છે. એમ વ્યક્ત કરવામાં આવ્યું હતું કે સમગ્ર દેશમાં લોકપ્રિય માન્યતા એવી જણાય છે કે પોલીસના કાર્યમાં રહેલી અનેક ખામીઓ મોટા ભાગે વિવિધ સ્તરો પર થતી અસ્વસ્થ અને ક્ષુદ્ર રાજકીય દખલઅંદાજીની અતિશયતાને કારણે ઊભી થઈ છે, જેની શરૂઆત વિવિધ હોદ્દાના પોલીસ કર્મચારીઓની બદલી અને નિયુક્તિથી થાય છે, પક્ષપાતી હેતુઓ માટે પોલીસનો દુરુપયોગ થાય છે અને ભ્રષ્ટ પોલીસ કર્મચારીઓને ઘણીવાર રાજકીય આશ્રય અપાય છે. કેન્દ્રીય ગૃહમંત્રીએ એવો મત વ્યક્ત કર્યો હતો કે સંકુચિત તથા પક્ષપાતી વિચારણાઓથી ઉપર ઉઠીને, ગુનાના નિવારણ અને નિયંત્રણના તેમજ કેસોની તપાસ અને જાહેર વ્યવસ્થાના જતન જેવા પોતાના કાનૂની કાર્યોના નિર્વહમાં વધતી જતી પક્ષપાતી અથવા રાજકીય દખલઅંદાજીની વૃત્તિથી પોલીસને અલિપ્ત રાખવું રાષ્ટ્રીય દ્રષ્ટિએ અત્યંત મહત્વપૂર્ણ છે. (જુઓ: સજ્જન કુમાર વિ. સી.બી.આઈ. ૨૦૧૧ ક્રિ.એલ.જે. ૧૨૨૫)

૩૦. ડી.વાય.એસ.પી. સુશ્રી ફાલ્ગુની પટેલે પોતાને યાદ અપાવવું જોઈએ કે તે ૩૧ વર્ષની વયની યુવા પોલીસ અધિકારી છે અને તેને હજુ ઘણો લાંબો માર્ગ પસાર કરવો બાકી છે. તેની લાંબી કારકિર્દીમાં તેને આવા અનેક ટકરાવો અને રાજકીય હસ્તક્ષેપનો સામનો કરવો પડી શકે, પરંતુ તે કારણસર જો તે રાજકારણીઓ અથવા વરીષ્ઠ અધિકારીઓના નિર્દેશોને આધીન થઈ જાય, તો

સંભવતઃ કોઈપણ પોલીસ અધિકારી પોતાની ફરજો કાર્યક્ષમ રીતે, નિર્ભયપણે, નિષ્પક્ષપણે અને કાયદા અનુસાર બજાવી શકે તેવી સ્થિતિમાં રહેશે નહીં.

૩૧. પોલીસ પ્રણાલીમાં હસ્તક્ષેપ, ખાસ કરીને રાજકારણીઓ દ્વારા થતો હસ્તક્ષેપ, પોલીસ કર્મચારીઓને એવો વિશ્વાસ અપાવે છે કે તેમના કારકિર્દી વિકાસનો આધાર તેમની વ્યાવસાયિક કામગીરીના ગુણાધાર પર જરા પણ નથી, પરંતુ રાજકારણીઓને પ્રસન્ન કરીને અથવા તેમને પક્ષપાતી લાભ આપી તેને સુનિશ્ચિત કરી શકાય છે. રાજકીય સ્તરે થોડાક વ્યક્તિઓ સાથે વિચારપૂર્વક અને સતત સાન્નિધ્ય જાળવવાની પ્રવૃત્તિમાં અનેક પોલીસ કર્મચારીઓનો આખો સમય વપરાઈ જાય છે, જેના પરિણામે વ્યાપક જનતાના સંતોષાર્થે તેમની સામાન્ય વ્યાવસાયિક ફરજોનું નિર્વહણ પ્રતિકૂળ રીતે અસરગ્રસ્ત થાય છે. આ પ્રક્રિયા સમગ્ર પ્રણાલીને અધોગતિ અને સંપૂર્ણ નિષ્પ્રભતાની ઢાળ પર ધકેલી દે છે.

૩૨. જનતાના દષ્ટિકોણથી જોવામાં આવે તો પોલીસની કામગીરીમાં આવેલા અવક્ષયથી અલગ, રાજકીય તથા અન્ય બાહ્ય સ્ત્રોતો તરફથી પોલીસ તંત્ર પર આવા દબાણનો ઉપયોગ તાત્કાલિક રીતે નિયંત્રણ પ્રણાલીને હાનિ પહોંચાડે છે અને આદેશ–શૃંખલાની તે સામાન્ય વ્યવસ્થાને દુર્બળ બનાવે છે, જે શિસ્ત અને તંત્રના સ્વાસ્થ્યને જાળવી રાખવા માટે કાર્યક્ષમ રીતે કાર્યરત હોવી આવશ્યક છે. પોલીસ સ્ટેશનો, પોલીસ સર્કલો વગેરેમાં કાર્યાત્મક સ્તરે થતો હસ્તક્ષેપ,

પદાનુક્રમમાં આવેલા દેખરેખ અધિકારીઓને સંપૂર્ણ રીતે બાજુ પર મૂકી દેવાનું પરિણામ આપે છે.

૩૩. ડી.વાય.એસ.પી. પાસેથી એવી અપેક્ષા હતી કે તેણીએ, તેના ઉચ્ચ અધિકારી એટલે કે જિલ્લા પોલીસ અધિક્ષકને તે બાબતની લેખિત જાણ કર્યા બાદ, ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૧૮૬ હેઠળના ગુનાની ફરિયાદ વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટની અદાલતમાં તાત્કાલિક નોંધાવવી જોઈતી હતી અને તે જ કોઈ એમ.એલ.એ.ને એ સમજાવવાનો યોગ્ય અને સાચો માર્ગ હતો કે તેને પોલીસના કાર્યોમાં હસ્તક્ષેપ કરવો અથવા દખલગીરી કરવી યોગ્ય નથી. કોઈપણ ગુનાની તપાસ કરવી તે પોલીસનું કાર્ય અને ફરજ છે. જો કોઈ વ્યક્તિની ગેરકાયદેસર રીતે ધરપકડ કરવામાં આવી હોય અથવા તે નિર્દોષ હોય, તો પણ કોઈ એમ.એલ.એ.ને આવી દાદાગીરીભરી રીતથી વર્તવાનો કોઈ વ્યવહાર કે સત્તા નથી. કાયદાની અદાલતો ઉપલબ્ધ હતી, જેઓ સમક્ષ એમ.એલ.એ. પોતાની ફરિયાદ રજૂ કરી શકતો હતો. તેમ છતાં, આરોપી વ્યક્તિઓને લઈ જતી પોલીસ વાનને રસ્તાની વચ્ચે અટકાવીને અને ડી.વાય.એસ.પી. સાથે ઉગ્ર બોલાચાલી કરીને તે પોતાનો અવાજ ઊંચો કરી શકતો ન હતો.

૩૪. હવે મુખ્ય અરજીએ આવતાં, હું માત્ર એટલું જ કહી શકું છું કે ડી.વાય.એસ.પી. (એસસી/એસટી સેલ), ખેડા, નડિયાદ કાયદા અનુસાર તપાસ પૂર્ણ કરશે. તપાસ અધિકારીએ એ સુનિશ્ચિત કરવું કે એફ.આઈ.આર.માં

કરવામાં આવેલા આક્ષેપો અને તપાસ દરમિયાન નોંધાયેલા હોવા જોઈએ એવા અન્ય નિવેદનોને ધ્યાનમાં રાખીને ભારતીય દંડ સંહિતાની યોગ્ય કલમો લાગુ કરવામાં આવે. અંતે, જો તપાસ અધિકારી આરોપપત્ર દાખલ કરવાનો નિર્ણય કરે, તો તે જમા કરાવવા પહેલાં જિલ્લા પોલીસ અધિક્ષક, સામાવાળા નં. ૨, તપાસના કાગળોનું અવલોકન કરશે જેથી એ સુનિશ્ચિત થઈ શકે કે તપાસ ન્યાયસંગત, પારદર્શક અને નિષ્પક્ષ રીતે હાથ ધરવામાં આવી છે. જો ડી.એસ.પી.ને તપાસ અધિકારી દ્વારા કરવામાં આવેલી તપાસમાં કોઈ ખામી જણાય, તો તેવી પરિસ્થિતિમાં તે સંબંધિત યોગ્ય આદેશો અથવા દિશાનિર્દેશો આપશે, અને ત્યારબાદ જ અંતિમ અહેવાલ સક્ષમ અદાલત સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવશે.

૩૫. એ જણાવવાની આવશ્યકતા નથી કે જો એફ.આઈ.આર.માં નામિત કોઈપણ વ્યક્તિ ફરાર હોય, તો તેમને જાહેર કરાયેલા ફરાર આરોપી તરીકે જાહેર કરવા તે અંગે યોગ્ય ണડപડિક્રમ આરંભવામાં આવે.

૩૬. ઉપરોક્ત અવલોકનો અને દિશાનિર્દેશો સાથે આ અરજીનો નિકાલ કરવામાં આવે છે.

(જે.બી. પારડીવાલા, જે.)

મનોજ

Translation of this judgment is provided by M/s Hyperlink E–Solutions Pvt. Ltd.

==

<u>અસ્વીકરણ</u>: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

<u>DISCLAIMER:</u> The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.